

ბარძიმ არაგვის ერისთვისშვილი და კათოლიკობა

ეს პრობლემა კონფესიური და პოლიტიკური ტენდენციის მატარებელია და, რადგან, ჩვენი აზრით, პოლიტიკურმა ფაქტორმა განსაზღვრა კონფესიური, პირველ რიგში, ქართლის სამეფოს 1688-1691 წლების შიდა პოლიტიკური მოვლენების ზოგად სურათს წარმოვაჩინთ. ეს გულისხმობს ბარძიმ არაგვის ერისთვისშვილსა და ქართლის მეფე გიორგი XI-ს შორის კონფლიქტურ ურთიერთობებს. ახლა უშუალოდ საკითხზე.

ბარძიმ არაგვის ერისთვისშვილი XVII საუკუნის 80-90-იანი წლების ქართლის სამეფოს პოლიტიკური მოღვაწეა. მას 1689-1692 წლებში ამ სამეფოში მსაჯულთუხუცესის (მდივანბეგი) თანამდებობა ეკავა. მის შესახებ მხოლოდ ვახუშტი ბატონიშვილის თხზულებაში გვხვდება ძალზე მწირი ცნობები (ქართლის ცხოვრება IV 1973, 464; 468). ვახუშტის თანახმად, ბარძიმი იყო გიორგი არაგვის ერისთვის ძმა. ამ უკანასკნელს 1688 წელს ქართლის მეფის – გიორგი XI-ის (1676-1688) მიერ ქართლისა და კახეთის ერთ სამეფოდ გაერთიანების პოლიტიკის მოწინააღმდეგე მსხვილ ფეოდალთა ბანაკში ვხედავთ. საგულისხმოა, რომ გიორგი არაგვის ერისთავი გიორგი მეფის ბიძის (დედის მხრიდან) ჯარის მხედართმთავრის – თამაზ ყაფლანიშვილის სიძე იყო. ჩვეულებისამებრ, კერძო ფეოდალურმა ინტერესმა, რომ ქართლ-კახეთის ერთ სამეფოდ გაერთიანება გიორგი არაგვის ერისთავს ყველაფერს წაართმევდა, მხედართმთავარი თამაზ ყაფლანიშვილი ირანოფილური პარტიის მომხრედ აქცია. საკუთრივ კი გიორგი ერისთავმა მეფე გიორგის წინააღმდეგა, რომ მასთან გაერთიანებულყო, არ მიიღო (ქართლის ცხოვრება IV 1973, 461). ამ მომენტში თუ რა პოზიცია ეკავა ბარძიმს, წყაროში ასე იკითხება: „ნაწილობრივ ბარძიმი არის მიზგი საქართველოს არეულობისა, რომელიც გიორგი მეფის წინააღმდეგ ყოველთვის გაგულისებული იყო“ (ASPF, vol. I, f.403). ამდენად, ბარძიმი გიორგი მეფის მოწინააღმდეგეთა ბანაკშია. ახლა მოკლედ შემდეგზე:

მეფე გიორგი XI-ის დამოუკიდებლობისკენ სწრაფვა და ქართლ-კახეთის ერთ სამეფოდ გაერთიანების მისეული გეგმა ირანის ხელმწიფისათვის მიუღებელი იყო. ამიტომ შაჰმა ურჩი მეფე გადააყენა და მის ნაცვლად ქართლის მეფედ ირანში მყოფი და იქვე გამუსლიმებული ერეკლე I (1688-1703) დასვა. გიორგი მეფე იძულებული გახდა იმერეთის სამეფოსთვის შეეფარებინა თავი და იქიდან განეგრძო ბრძოლა ტახტის დაბრუნებისათვის.

ქართლის ტახტზე დამკვიდრებულ ერეკლე I-ს, ცხადია, საყრდენი ძალები სჭირდებოდა. მან სხვადასხვა თანამდებობებზე თავისი მომხრეები დანიშნა და მათ შორის იყო ბარდიმ არაგვის ერისთვისშვილი, რომელიც, ვახუშტის სიტყვებით, „...იყო ამაყი, თავხედი, კადნიერი და არა რად ვინმე ჩნდა და უმეტეს კახნი“ (ქართლის ცხოვრება IV, 468). მოკლედ, ამგვარი იყო ის შიდა პოლიტიკური პროცესი, რომლის გზაზე ხდება ბარდიმის მიერ კათოლიკურ სარწმუნოებაზე გადასვლა, მეტ-ნაკლები სიზუსტით, 1689 წლის მიწურულს. და აქვე დგება ბუნებრივი კითხვა: რა ვითარებაში და რა მიზნით მიიღო ბარდიმ არაგვის ერისთვისშვილმა კათოლიკური სარწმუნოება? ამ კითხვაზე პასუხი ვერ გაცივმა, თუ ზოგადად მაინც არ წარმოვადგინეთ, რა ვითარება შეიქმნა მეფე გიორგი XI-ის მიერ ქართლის სამეფოს ტახტის დატოვებისა და დასავლეთ საქართველოში მისი გადასვლის შემდეგ.

აღნიშნული ვითარების შემდეგ მოვლენები ამგვარად განვითარდა: ირკვევა, რომ გიორგი მეფის არ ყოფნით ისარგებლეს სომეხმა სასულიერო პირებმა და 1683 წლის შემდეგ, ახლა 1690 წელს, ახალი ძალით გააჩაღეს კათოლიკე მისიონერების დევნა (თამარაშვილი 1902, 278-279). ზუსტად ამ დროს კათოლიკე მამებს მფარველად მოეგვინა ბარდიმი. თუ რა სახის ურთიერთობა არსებობდა მასა და თბილისში მოღვაწე კათოლიკე მამებს შორის 1690 წლამდე, უცნობია. იმის გათვალისწინებით, რომ 1690 წლის 1 იანვრით დათარიღებულ ვრცელ წერილში თბილისის კაპუცინთა მისიონის პრეფექტი ჯულიო და კრემონა რომს აუწყებდა ბარდიმის მიერ კათოლიკობის მიღების, მისი ძალმოსილებისა და კათოლიკე მამებისადმი გამოხატული სიყვარულის შესახებ (ASPF, vol. I, ff.403-404), უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ბარდიმი გიორგი მეფის გარშემო მყოფ პროლათინთა დასის წევრია. ფაქტია, რომ ბარდიმი,

ვითარცა ქართლის სამეფოს მსაჯულთუხუცესი (მდივანბეგი), რომელიც მეფის შემდეგ სამეფოში „...პირველი პირია“ (ASPF, vol. I, f.403), 1690 წლიდან ენერგიულად შეუდგა რომის პაპთან კავშირის დამყარებას. აი, როგორ განვითარდა მოვლენები:

ყოველივეს ამოსავალი ის ფაქტია, რომ ბარძიმ არაგვის ერისთვის-შვილი კათოლიკობაზე მოექცა. როდის მოხდა ეს? წყაროების მიხედვით, ამას ადგილი ჰქონდა 1689 წლის მიწურულს. 1690 წლის 1 იანვრის რელაციონში ჯულიო და კრემონა პროპაგანდის ერთ-ერთ კარდინალს წერდა: „მისმა უწმინდესმა მამობამ უნდა იცოდეს, რომ ახლანდელი ქვეშევრდომი, სახელად ბარძიმი, რომელიც ახლახან გადავიყვანე რომის წმინდა ეკლესიის წიაღში, არის საქართველოს ყველაზე ძლევაგამოსილი და დიდად პატივცემული მთავარი ერთი ვრცელი სამთავროსი, რომელიც სავსეა მეომარი ხალხით“ (ASPF, vol.I, f. 403; თამარაშვილი 1902, 275). დგება მორიგი კითხვა: რატომ გადავიდა ბარძიმი კათოლიკობაზე? ამის საფუძველს მამა-მისიონერი კრემონელი ბარძიმის პატრიოტულ სულისკვეთებაში ხედავდა. ის წერს: „ძალიან ღვთისმოსავი და კეთილგონიერი ბარძიმი ახლა ხედავდა რა, თუ როგორ მოექცნენ სპარსელები საქართველოს და ასევე ითვალისწინებდა, როგორ განვითარდებოდა მოვლენები მომავალში, სურდა, არა მხოლოდ საკუთარი თავისთვის, არამედ მთელი სამეფოსთვის მოეშორებინა უღირსი უღელი და ამოეძირკვა ხალხისაგან მთელი წამხდარი შეცდომები, ცრუმორწმუნეობა, ღალატი და ყველგან დაეფუძნებინა ქრისტეს ეკლესიის ჭეშმარიტი და ნამდვილი სარწმუნოება. ჩვენი პაპის სიწმინდის სიყვარულით, ის გვედრებოდა (იცოდა რა თავისი მღვდლებისა და ეპისკოპოსების მცონარეობის შესახებ), მიგველო წმინდა ეკლესიის ჭეშმარიტ ძეთა რიცხვში, რაც დიდი ნუგეშითა და გულის აჩუყებით შევასრულეთ, რადგან ვხედავდით ასეთი ძლევაგამოსილი და ყველას შორის შიშის მომგვრელი მთავარი, თუ როგორ იმდაბლებდა თავს და გამოხატავდა, როგორც ჩვენდამი, ისე კათოლიკური ეკლესიის მიმართ სიყვარულს. მისი წმინდა გზება მხოლოდ მიმართულია მუსლიმური სექტისა და ერესის სრულად ამოძირკვისაკენ“ (ASPF, vol. I, f.403; თამარაშვილი 1902, 275-276).

მოტანილი წყაროს თანახმად, ბარძიმს პატრიოტულმა სულისკვეთებამ, რომ დაეცვა „ქრისტეს ეკლესიის ჭეშმარიტი და ნამდვილი სარ-

წმუნობა“ (უნდა გავიგოთ მართლმადიდებელი სარწმუნობა) „მუსლიმური სექტისაგან“ (უნდა გავიგოთ ქართველთა გამუსლიმებისაგან), რომლის ამოძირკვაში ის ვერ დაეყრდნობოდა ქართველ მართლმადიდებელ სასულიერო დასს მათი მცონარობის გამო, მიიყვანა კათოლიკობის აღიარებამდე. თუ ეს სინამდვილეა, მაშინ, უნდა ვთქვათ, რომ ბარძიმს მართლმადიდებელი სახელმწიფო ეკლესიის მიმართ რწმენა შეერყა. ყოველივე ეს დაიყვანება თავისი შინაარსით ერთ დებულებამდე: ბარძიმმა კათოლიკობაში ნახა ჭეშმარიტი სულიერი ძალა და, რადგან „ეკლესიის გარეთ ხსნა არ არის“, იგი კათოლიკურ ეკლესიასა და პაპობის ძლიერ ინსტიტუტში ნახა. ამაზე დაყრდნობით, იყო შესაძლებელი ბარძიმისათვის მუსლიმობის წინააღმდეგ ბრძოლა და მუსლიმური ერესის ამოძირკვა საქართველოში. ამგვარი დასკვნა სვამს კითხვას: ეს ნამდვილად ასე იყო? ამაზე ზუსტი პასუხის გაცემა შეუძლებელია. ვერც იმას ვიტყვით, რომ წერილის ავტორი, კათოლიკე მამა, ყველაფერს გადაუჭარბებულად გადმოსცემს. ვერც იმას დავამტკიცებთ, რომ ბარძიმის მიერ კათოლიკობის აღიარება მხოლოდ პოლიტიკური მიზნით მოხდა და არა შინაგანი რწმენით. ამ მხრივ, თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტორს, რომ ბარძიმისათვის დაფარული ვერ იქნებოდა მასთან ახლოს მყოფი მაღალი ინტელექტუალების (მეფე გიორგი XI, თამაზ ყაფლანიშვილი, არქიეპისკოპოსი ექვთიმე რატიშვილი, ლევან ბატონიშვილი, სულხან-საბა ორბელიანი და სხვები) კათოლიკობისკენ მიდრეკა, მათზე მიბაძვით, შესაძლოა, მან კათოლიკობა ჭეშმარიტ სარწმუნობად იწამა. ეს მართლა ასეც რომ იყოს, ბარძიმის მიერ კათოლიკობაზე გადასვლას პოლიტიკურ კონტექსტს ვერ მოვაშორებთ. პირობითად, ეს ასე შეძლება განვსაზღვროთ: ბარძიმმა შინაგნად ირწმუნა კათოლიკობა და შეეცადა მისი პოლიტიკური მიზნით გამოყენებას. ეს უკანასკნელი კი ვერ მიიღწეოდა რომის პაპის მიერ ბარძიმის კათოლიკე მესვეურთა რიგში მიღებისა და კურთხევის გარეშე.

აღნიშნული ხაზის გატარებას ემსახურებოდა ბარძიმის მიერ რომის პაპ ინოკენტი XI-სთან 1690 წლის პირველი იანვარის თარიღით გაგზავნა ვრცელი წერილისა, რომელიც თითქმის პაპის, როგორც ქრისტიანული სამყაროს სულიერი მეთაურის, პანეგირიკს წარმოადგენს. ბარძიმისათვის რომის პონტიფიქსი სრულიად ქრისტიანების შეურყეველი სვეტი და საფუძველია. აქვე ის გამოთქვამდა მზადყოფნას, რომ, რასაც პაპი

უბრძანებდა, მას ქართლის სამეფოში (მისი სიტყვით, „ამ ჩვენ მხარეს“) დაუყოვნებლივ შეასრულებდა, რადგან ქართველები რომის პონტიფების სამწყსოს წარმოადგენდა (თამარაშვილი 1902, 282). აქვე, მართებულა, ხაზი გაესვას, რომ, წერილის შინაარსის მიხედვით, თუ იგი მართლაც ბარძიმის დაწერილია, ის კარგ საღვთისმეტყველო ცოდნას ავლენს.

წყაროდან ირკვევა, რომ ფარულად (ეს ბუნებრივი მოვლენაა) კათოლიკობაზე გადასვლისთანავე ბარძიმმა, ვითარცა რეალური პოლიტიკური ძალის მქონემ, ენერგიულად დაიწყო მოქმედება კათოლიკე მამების დასაცავად. მრავალგზის ნახსენები ჯულიო და კრემონა 1690 წლის 27 მარტს წერს: „...ქართველი თავადი, ქალაქის (თბილისის – მ.პ.) აივან ბეგი (მდივანბეგი – მ.პ.), რომელიც ისეთი სიყვარულითა და გულითადობით გვეკიდება, რათა ჩაწვდეს ჩვენი წმინდა სარწმუნოების არსში, ვფიქრობ, რომ მალე, მისი წყალობით, შეიძლება პაპის ძალაუფლების ქვეშ გაერთიანდნენ თბილისის სომეხი გრიგორიანები და მართლმადიდებლები.“ უფრო მეტიც, თუ ვირწმუნებთ, ბარძიმმა დაურიდებლად და დიდი გაბედულებით დაიცვა მისიონერები სომეხ გრიგორიან სასულიერო პირთა ერთ-ერთი ძლიერი შეტევისაგან, სავარაუდოდ, 1690 წლის მეორე ნახევარში (ASPF, vol.I, f. 403). საფიქრებელია, გრიგორიან სომეხ სასულიერო პირთა ანტიკათოლიკური გამოსვლა ხომ არ იყო განპირობებული, კრემონელისვე ცნობის მიხედვით, იმით, რომ ბარძიმის უნიკალური მიზანი გაცხადდა? ძნელია ზუსტი პასუხის გაცემა.

წყაროებიდან ირკვევა, რომ ბარძიმი მოუთმენლად ელოდა რომის პაპისაგან წერილს, ცხადია, სამოქმედო გზების ჩვენებით. „აწ მოველით შენს სიტყვას და მივიღებთ თუ არა შენს ბრძანებას, მაშინვე აღვასრულებთ“ – წერდა ის პაპს (თამარაშვილი 1902, გვ. 283). ეს უკანასკნელი კი აყოვნებდა. ვფიქრობთ, ამიტომ მისწერა მეორე წერილი 1690 წლის 20 ნოემბერს ბარძიმმა რომის პაპს. ამჯერად წერილი პაპის პანეგირიკს არ შეიცავს. შინაარსის მიხედვით, იგი შეიძლება სამ ნაწილად გავყოთ: პირველში საუბარია იმაზე, თუ „ჩვენის ეპისკოპოსების სიცრუით და უმეცრებით“ როგორ იმყოფებოდა სიბნელეში, ხოლო, თბილისში მყოფი კათოლიკე მამების წყალობით, როგორ ეზიარა ჭეშმარიტებას და თავი დააღწია ცდომილებებს. მეორე ნაწილში კი ნათქვამის საფუძველზე ითხოვდა, რომ პაპს მიეღო ის კათოლიკური ეკლესიის წიაღში და პირობას დებდა: „რასაც ინებებთ, ყველა აღვა-

სრული წმინდა კათოლიკე ეკლესიის ასამაღლებლად, იესო ქრისტეს პატივისათვის და თქვენს სამსახურებლად. მზად ვარ ამისათვის სისხლიც დავღვარო. კვალად თქვენს წმიდა და სამოციქულო საყდარს შევწირავ ჩემს თავს, ჩემს სახლობას და მთელს ჩემს ქვეშევრდომ ერსა.“ მესამე ნაწილს პირობითად შეიძლება დასკვნა ვუწოდოთ, რადგან ბარძიმი პაპის „წმინდა კურთხევისა და რჩევის“ შემდეგ შეუდგებოდა „...სულითა და გულით წმინდა კათოლიკე ეკლესიის გავრცელებასა და გაძლიერებას...“, რადგან „...ახლა შეიქმნა იგი...“ მისთვის უსაყვარლესი დედა (თამარაშვილი 1902, 283).

რთულია, ზუსტად ითქვას, რამდენად ისმის ამაში შინაგანი კათოლიკეს ხმა, თუმცა ხელაღებით უარყოფაც ძნელია. ახლა იხსნება ის პოლიტიკური კვანძი, რომელმაც დასაწყისში დასმულ კითხვას უნდა გასცეს პასუხი. მისი ხელახლა დასმა აუცილებელია: რა მიზნით მიიღო ბარძიმი კათოლიკური სარწმუნოება? ჩვენი აზრით, ბარძიმი, მეტი ალბათობით, ზემოდასახელებულ ქართველ ინტელექტუალთა მიბაძვითა და უმთავრესად კათოლიკე მამების ძალისხმევით ირწმუნა კათოლიკური სარწმუნოების უპირატესობა მართლმადიდებლობასთან შედარებით. ვფიქრობთ, მისი ასეთი ნაბიჯი არ უნდა ყოფილიყო უმთავრესად გამოწვეული დოგმატების საფუძველზე, თუმცა მისი სრულად გამორიცხვაც შეუძლებელია. ამ კონტექსტში, ვხედავთ რა ბარძიმის მიერ გადადგმულ სარწმუნოებრივ ნაბიჯს, იგი პოლიტიკური მიზანდასახულობის ამოცანაში ჯდება. საქმის არსი შემდეგშია:

როგორც აღინიშნა, 1688 წელს გიორგი XI-ის იმერეთის სამეფოში გადასვლით კათოლიკე მამებს, რბილად რომ ვთქვათ, მოაკლდათ ერთგული მფარველი. ამ მხრივ, კათოლიკობაზე გადასვლის (1689 წლის მიწურული) შემდეგ მეფის ადგილი დაიკავა ბარძიმი. ამან კათოლიკე მამებს ქართლის სამეფოში გამეფებული ანარქიისა და სომეხ გრიგორიან სასულიერო პირებთან დაპირისპირების პირობებში დიდი შვება მოჰგვარა. ბარძიმის გაბედულად მოქმედებამ მამა-მისიონერებს აგრძნობინა, რომ ის გიორგი მეფეზე უფრო მეტად იცავდა მათ და სწორედ ამიტომ მონათლეს ის ნამდვილ მშვიდობის ანგელოზად (თამარაშვილი 1902, 278). ჩვენ ამაში, ანუ კათოლიკე მამების მფარველობის საქმეში, გიორგი XI-სთან ბარძიმის, როგორც ამაყი პიროვნების, მეტოქეობის მიზანს ვხედავთ. კერძოდ, შეუძლებელია მას არ ეფიქრა,

რომ მის ასეთ მონდომებას რომის პაპი ჯეროვნად დააფასებდა და კათოლიკური ეკლესიის წიაღში მიღებით ბარძიმი მყარ გარანტიას მიიღებდა გიორგი მეფისაგან მოსალოდნელი რეპრესიის შემთხვევაში. ეს მით უფრო, რომ სულ მალე (1691 წ.) გიორგი მეფე ქართლის სამეფოში გადმოვიდა და დაიწყო ხანგრძლივი ბრძოლა ტახტის დასაბრუნებლად.

ამ პოლიტიკურ ორომტრიალში საკმაოდ გარკვეული ჯულიო და კრემონა ყველა საშუალებას მიმართავდა, როგორც ცალკე ბარძიმთან, ასევე წმინდა ტახტთან, რომ შეერიგებინათ ბარძიმი და მეფე გიორგი XI. ყოველივე ამას უკეთ წყაროებიდან გავიგებთ. ჯულიო და კრემონა, 1690 წლის 1 იანვრის წერილით, კონგრეგაციის კარდინალს შემდეგს სთხოვდა: „კარგი იქნება, თუ თქვენი ფრიად პატივცემული მამობა სთხოვს უმაღლეს პონტიფექსს (რომის პაპს – მ.პ.), რათა მან ჩვენს ლტოლვილ მეფეს (გიორგი XI – მ.პ.) ორიოდ სიტყვით მისწეროს: შეურიგდეს და გაერთიანდეს ის ამ მთავართან (ბარძიმთან – მ.პ.), რათა მათ ყველამ ერთად მეტი ძალით მოკიდონ ხელი ამ წმინდა საქმეს (ეკლესიათა უნიის საქმეს – მ.პ.) და ჩვენი რჩევები, როგორც მათი შემცველებისა, საგანგებოდ მიიღონ“ (ASPF, vol.I, f.403v). ამ ერთი მიზნისკენ სვლა მამა ჯულიოს იმ საშუალებად მიაჩნდა, რომ იგი ადვილად მოუღებდა ბოლოს ყველა დაბრკოლებას, რაც ბარძიმსა და მეფეს შორის არსებობდა, რადგან ორივეს „...დიდი პატივისცემა აქვს უზენაესი პონტიფექსის მიმართ და ყველა დაბრკოლება, რომელიც შეიძლება მოულოდნელად წარმოიშვას, აღმოიფხვრება“ (ASPF, vol. I, f.404). ირკვევა, რომ მეფესთან შერიგებაზე მამა ჯულიომ ბარძიმი დაიყოლია. „აქამდე ჩვენი ძვირფასი ახლადმოქცეული (ბარძიმი – მ.პ.), – წერდა პროპაგანდის კარდინალს მამა ჯულიო, – დიდ იმედს მძღლევს წმინდა გაერთიანების შესახებ ყოფილ მეფესთან თანხმობასა და მოლაპარაკებაზე. ასეთი შეთანხმება მოხდება, თუ ერთმანეთს დაარწმუნებენ ერთგულებაზე, რასაც საგანგებოდ ველოდები ბერძენი ეპისკოპოსის, ჩვენი გულმოდგინე კათოლიკეს, დახმარებით, რომელიც ამჟამად ახლადმოქცეულის (ბარძიმის – მ.პ.) მოძღვარი გახდა“ (ASPF, vol.I, f.404). ამ შერიგების შედეგი ამგვარ სურათს უხატავდა მამა-მისიონერ ჯულიოს, რომელიც წერს: „დაე, ინებოს უფალმა... ეს ორი მთავარი შეერიგდეს, რადგან მაშინ მათ ვამცნობ, რომ საქართველო ამდენი დაუდევრობის, განსაცდელის, შიშების და დევნის შემდეგ წმიდა ეკლესიის მიწიერი სამოთხე გახდა, ვინაიდან

როგორც ქართველები, ასევე სომხები არიან მეტად თავგამოდებული კათოლიკეები, ღვთისმოსავნი, მაგალითის მიმცემნი და უანგარონი უფლისადმი ჭეშმარიტი სიყვარულისათვის“ (ASPF, vol. I, f.404).

წმინდა ტახტმა, ცხადია, დაიცვა დიპლომატიური ეტიკეტი და ბარძიმისადმი წერილის გამოგზავნა არ იქარა. ეს იმიტომ, რომ პაპობისთვის მეფე იყო იმის გარანტი, რომ კათოლიკობას საქართველოში ჰყოლოდა ლეგიტიმური და იმაზე ძლიერი მფარველი, ვიდრე -მეფესთან დაპირისპირებული მეორე პირი ქვეყანაში. ეს, ეტყობა, ბარძიმს საწყენად დაურჩა. ამასთან დაკავშირებით, აი, რას ვკითხულობთ ჯულიო და კრემონას 1692 წლის 10 მარტის რელაციონეში: „თვითონ ეს, ბუნებით კეთილი ბატონი (ბარძიმი – მ.პ.), არ ეტვობდა, რომ ის უბრალოდ მოატყუეს (იგულისხმება რომიდან წერტილის გამოუგზავნელობა – მ.პ.)...“ (ASPF, vol.I, f.404). ამ შემთხვევაში ბარძიმის გოროზმა ბუნებამ, კადნიერებამ და სიამაყემ (ვახუშტი), ჩანს, ადგილი დაუთმო შემწყნარებლობას, რაც კათოლიკე მამას ბარძიმის კეთილ ბუნებად მოეჩვენა. მართალია, ბარძიმი თავს მოტყუებულად მიიჩნევდა, მაგრამ „...თავისი ბუნების გამო მისგან სიმპათია არ მოგვკვლევია. ყოველთვის გვიღებდა, როგორც საკუთარ ძმებს, განსაკუთრებულ ყურადღებას და პატივისცემას იჩენდა ჩვენდამი, გვეხმარებოდა და გვმფარველობდა სახელმწიფოში მღელვარების დროს, რომლის დროსაც ჩვენი გულისა და თავისი სარწმუნოების (უნდა გავიგოთ კათოლიკობის – მ.პ.) გამო ბევრი სიმდიდრე დაკარგა, აიძუებდა თითქმის მთელი საქართველო მასში მცხოვრები ეროვნებების ჩათვლით,“ – წერს ჯულიო და კრემონა (ASPF, vol.I, f. 404). ეს წყარო კიდევ ერთ დასტურს გვაძლევს, რომ ბარძიმს კათოლიკობა მარტოოდენ პოლიტიკურ მიზნით არ მიუღია.

როგორც ვიცით, 1691 წელს, გიორგი მეფის ქართლში გადმოსვლის შემდეგ, ბარძიმ არაგვის ერისთვისშვილი მის მხარეზე გადავიდა. მეფემაც, ჩანს, დაივიწყა ადრეული წყენა და ბარძიმს შეურიგდა. უფრო მეტიც, ბარძიმმა, გიორგი მეფის დავალებით, ორ სამხედრო ექსპედიციაშიც მიიღო მონაწილეობა. აკი ამის მსხვერპლი გახდა კიდევ 1692 წელს, როცა მეფის ლაშქარს ხელმძღვანელობდა კახეთში, რათა ეს ორი სამეფო გაეერთიანებინა (მამისთვალისშვილი 2019, 180).

ამრიგად, ბარძიმ არაგვის ერისთვისშვილის მიერ კათოლიკობაზე გადასვლა არ იყო გამოწვეული მხოლოდ და მხოლოდ პოლიტიკური

მოტივით, თუმცა გიორგი მეფესთან მისი დაპირისპირების პროცესში მან ეს შინაარსი შეიძინა. ბარძიმი, ერთი მხრივ, რომის პაპის მხარდაჭერით, ცდილობდა, გიორგი მეფის წინაშე უცილობელ ავტორიტეტად ქცეულიყო და, მეორე მხრივ, ესწრაფვოდა კათოლიკობას გზა გაეკვალა მეფესთან შერიგებისაკენ. ამაში ბარძიმი, წმინდა ტახტის სახით, სრულიად მართებულად, გულწრფელ და მხურვალე მოსაშუალებს ხედავდა. ეს იმის გარანტიასაც იძლეოდა, რომ მეფე გიორგის მიერ ტახტის დაბრუნების შემთხვევაში ბარძიმს თავისი პოლიტიკური წონა და ავტორიტეტი შეენარჩუნებინა. ამდენად, ბარძიმის კათოლიკობაზე მიდრეკა, როგორც შინაგან რწმენას, ასევე მასზე აგებულ პოლიტიკურ ანგარიშიანობას ემყარებოდა.

გამოყენებული ლიტერატურა

წყაროები

- ქართლის ცხოვრება IV. 1973. თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“.
Kartlis tskhovreba. IV. 1973. Tbilisi: „sabchota sakartelo“.
- თამარაშვილი, მიქელ. 1902. ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის. ტფილისი.
Tamarashvili, Mikhel. 1902. Istoria katolikobisa kartvelta shoris. Tiflisi.
- ASPF, SC-Georgia, vol. I, ff.403r-404

ლიტერატურა

- მამისთვალიშვილი, ელდარ. 2019. საქართველოს საგარეო პოლიტიკა და დიპლომატია III. თბილისი: უნივერსალი.
Mamistvalishvili, Eldar. 2019. Sakartvelos sagareo politica da diplomatia III. Tbilisi: universali.

Bardzim Aragvis Eristvishvili and Catholicism

This article, based on known and hitherto unknown materials (from the Vatican archives), examines and analyzes the purpose for which Bardzim Aragvis Eristvishvili decided to convert to Catholicism. The latter was a political figure in the Kingdom of Kartli. He held the position of chief judge (mdivanbegi) in that kingdom from 1689 to 1692. Additionally, he found himself in the camp of feudal lords who opposed the unification of Kartli-Kakheti into a single kingdom by King Giorgi XI of Kartli (1676-1688). With this context in mind, the following section investigates the developments that followed Bardzim's decision.

Sources indicate that at the end of 1689, Bardzim Aragvis Eristvishvili decided to convert to Catholicism, and from 1690 he energetically began establishing ties with the Pope. As to why he took this step, the author concludes, based on an analysis of new sources: Bardzim saw true spiritual power in Catholicism, and since «there is no salvation outside the Church, » he saw it in the Catholic Church and the powerful institution of the Papacy. Based on this, it was possible for Bardzim to fight against Islam and eradicate the Muslim heresy in Georgia. He deeply believed in Catholicism and tried to use it for political purposes. Specifically, Bardzim, on the one hand, sought to become an indispensable authority before King Giorgi with the Pope's support, and, on the other hand, strove to pave the way for Catholicism to reconcile with the king. In this regard, Bardzim saw the Holy See as an absolutely righteous, sincere, and fervent intercessor. It also ensured that Bardzim would retain his political weight and authority in the event of King George's return to the throne. Thus, Bardzim's inclination toward Catholicism was grounded in both his inner faith and the political goals it supported, linking his personal beliefs to broader political strategies.

Keywords: *Bardzim Aragvis Eristvishvili, Kingdom of Kartli, Catholicism in Georgia*